

Шляхи набуття громадянських компетентностей здобувачів освіти в умовах неформальної освіти

Володимир Помінчук

*аспірант спеціальності 073 «Менеджмент»,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: PominchukVI@krok.edu.ua,
ORCID: 0009-0007-3032-9631*

Актуальність. Значущість процесу формування громадянських компетентностей здобувачів освіти в освітньому процесі закладів системи загальної середньої освіти для розбудови незалежної, демократичної, правової, соціальної держави, що посилилася в умовах війни РФ проти України, набуває особливої актуальності. Так само, як і необхідність управління процесом розроблення сучасного науково-методичного й навчально-методичного забезпечення формування громадянських компетентностей. Існуюча освітня система передбачає реалізацію громадянських компетентностей у освітніх стандартах у процесі формальної освіти. Разом з цим заходи за іншими видами та рівнями освіти відбуваються здебільшого за ініціативи чи підтримки організацій громадянського суспільства в системі неформальної освіти.

Метою дослідження є розкриття досвіду політичної та парламентської просвіти учнівства завдяки неформальній освіті.

Виклад основного матеріалу дослідження. За Концепцією розвитку громадянського суспільства визначено, що громадянська освіта має охоплювати всі види освіти (формальну, неформальну, інформальну), а також всі складники, рівні освіти і вікові групи громадян, зокрема освіту дорослих, та бути спрямованою на формування громадянських компетентностей [2]. Також визначено, що громадянська освіта має ґрунтуватися на цінностях активної життєвої позиції, особистої ефективності, істини, правдивості та критичного мислення, взаємоповаги, відкритого спілкування та ефективної співпраці, прав людини та спільного захисту цих прав [2].

Для реалізації громадянських компетентностей громадянська освіта є не лише теоретичною складовою, а має бути й практичною та допомагати у формуванні необхідних цінностей. Людина або особистість є носієм громадянської компетентності та усвідомлює свою належність до громади, відчуває свою спроможність впливати на те, що відбувається у державі, з повагою ставиться до демократично обраної влади та виявляє готовність комунікувати з органами державної влади та місцевого самоврядування для розв'язання суспільно значущих проблем.

Варто підкреслити, що за Концепцією розвитку громадянської освіти в Україні передбачає одним із пунктів більш широке залучення до управлінської діяльності талановитої молоді, жінок, а також виховання лідерів у сфері освіти.

З метою формування громадянських компетентностей у здобувачів освіти варто проводити різного формату навчання з громадянської освіти, політичної,

зокрема парламентської просвіти, використовуючи потенціал неформальної освіти. Це дасть змогу молодому поколінню краще зрозуміти механізм державної влади, дізнатися про можливості взаємодії з владою, як бути залученим до управління державою, як бути складовою громадянського суспільства.

Навчання демократії та основам народовладдя, усвідомлення молоддю себе як активних громадян набуло особливого значення в умовах повномасштабного вторгнення РФ в Україну. Організації громадянського суспільства започаткували ряд ініціатив щодо формування громадянських компетентностей для школярів. Ці ініціативи передбачають для управління закладами освіти прийняття цілеспрямованих управлінських рішень. Як приклад, наведемо ініціативу ГО «Об'єднання «Агенція розвитку освітньої політики» (Далі – АРОП) [4], експерти якої спільно з Київським ліцеєм бізнесу та Освітнім Центром Верховної Ради України за підтримки Програми Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) «Рада: наступне покоління» протягом жовтня-грудня 2022 та 2023 рр. розробили програму парламентської просвіти для школярів і студентів, що складалася з двох онлайн-курсів. Було організовано навчання для старшокласників і студентів I-II курсу в онлайн-форматі в позаурочний час за власним бажанням.

Перший онлайн-курс був реалізований як «Оце курс з громадянської просвіти», за участі автора. Він складався з 10 теоретико-практичних модулів для учасників курсу, що були спрямовані на отримання знань про:

- інструменти успішного народовладдя;
- розуміння та усвідомлення політики, влади, прав людини та дитини;
- діяльність парламенту та інших вищих органів державної влади;
- прав та цінності демократичного суспільства тощо.

Онлайн-курс для здобувачів середньої, професійної та вищої освіти мав навчальні модулі про геополітичні зміни України в умовах війни, про викрадення української культури та історії державою-агресором, про інтеграційні процеси України до світових, європейських організацій, про міжнародне гуманітарне право, про парламентську дипломатію тощо.

Тобто, теоретико-практичний курс поєднував в собі досвід та реальні знання у галузі політики, парламентаризму, громадянської участі. Сутність навчального курсу полягає в можливостях для здобувачів освіти отримати знання й навички для свідомого розуміння громадянських компетентностей. Важливою складовою такого курсу була практична частина, яка реалізовувалась за допомогою інтелектуальних квізів (тестувань), висловлення думок, усних проєктувань рішень розв'язання проблем державної політики. Ключове завдання полягало у розумінні школярами й студентами їх значення, впливу та участі в державно-політичній системі України за умови, якщо вони ще неповнолітні, то яким чином можуть впливати на політичні зміни в державі. Заключний модуль курсу включав в себе онлайн-зустріч та обговорення практичних здобутків у процесі комунікації з народним депутатом України. Участь у цьому курсі онлайн в zoom-конференції взяли 1200 осіб, через закритий ютуб-канал ще 2825 осіб здійснювали навчання завдяки відеопереглядам та виконанню окремих завдань.

Другий досвід теоретико-практичного навчання для здобувачів освіти був отриманий в процесі реалізації онлайн-курсу майбутніх державотворців (ОЦе-курс з парламентсько-громадянської просвіти для молоді) протягом жовтня-грудня 2023 р.

Навчальний курс мав особливість, оскільки вміщував передові практики парламентської просвіти з різних країн світу. Було використано нові освітні програми з навчання парламентаризму та додано більше практичної інформації. Навчальні модулі були спрямовані на: пізнання, розуміння і подальше використання інструментів управління державою та впливу на важливі рішення; підвищення рівня знань з державного управління і громадянського суспільства; розширення світогляду про політику і владу, права людини та дитини; отримання нових знань про діяльність Верховної Ради України та вищі органи інших гілок влади; дослідження практичних механізмів взаємодії громадян і представників, органів політичної влади.

Курс включав важливу складову щодо розуміння шляхів політичної участі, освітнього самоврядування здобувачів освіти у закладах освіти, створення, роль, завдання дитячих, молодіжних громадських організацій, молодіжних рад, парламентів для формування громадянського, демократичного суспільства в Україні. Цей курс завдяки онлайн-конференціям регулярно відвідували близько 1000 осіб, ще 1100 осіб здійснювали відеоперегляд в закритому ютуб-каналі.

Курс з парламентської просвіти загалом опанували майже 6000 учасників з різних регіонів України. Крім дітей і молоді, учасниками навчання стали вчителі-предметники закладів загальної середньої освіти. Це свідчить, що в управлінні закладами освіти необхідно звернути увагу на цілеспрямоване підвищення кваліфікації педагогічних кадрів для формування громадянських компетентностей і здійснення громадянського виховання.

Висновки. Шляхи формування громадянських компетентностей в системі неформальної освіти визначаються конкретною метою та контекстом. Досвід політичної та парламентської просвіти здобувачів освіти в умовах неформальної освіти підтверджує зацікавленість учнівства та освітян і сприятиме розвитку громадянського демократичного суспільства.

Ключові слова: неформальна освіта, громадянські компетентності, громадянське виховання, громадянське суспільство, державно-політична система суспільства.

Список використаних джерел

1. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України до 2025 р. URL: <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2022/06/62a0421e24258666156501.pdf>.
2. Концепція розвитку громадянської освіти в Україні. Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 3 жовтня 2018 р. № 710-р (в редакції розпорядження Кабінету Міністрів України від 8 жовтня 2022 р. № 893-р). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/710-2018-%D1%80#Text>
3. Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-

2026 роки. Затверджено Указом Президента України від 27 вересня 2021 року № 487/2021.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487/2021#Text>.
4. Офіційний сайт ГО «Об'єднання «Агенція розвитку освітньої політики» URL: <https://edudevelop.org.ua/parlamentska-prosvita.html>